

TUULA-LIINA VARIS

Anya szíve

Inari holtan találta anyját az előszobában az előző napi posta és a reggeli újság alatt. A hasán feküdt, a bejárati ajtó felé fordulva, több számmal nagyobb hálóköntösben és lötyögő papucsban. Inari átlépett rajta, összeszedte az újságot és a leveleket, amelyeket ösztönösen át is nézett, csupa reklámanyag volt, meg egy Velencéből, Ilaritól érkezett képeslap, rajta rengeteg víz, a Sóhajok hídjá és néhány gondola. „Drága anya”, Inari csak ennyit bírt elolvasni, aztán elejtette a postát, beszaladt a konyhába, leroskadt és ráborult az asztalra, és üvöltött, ordított, nyüszített. Aztán csuklani kezdett és kiverte a verejték, visszament az előszobába, levetette hótól vizes kabátját és sapkáját, kirázta őket, majd észbe kapott, hogy a vizet az anyjára rázza. „Gázoltam szélén és hóviharon át, hogy láthassam púderpamacsodat”, valamiért ez a sor zakatolt a fejében. De úgy érezte, hogy ez halottgyalázás. Kabátját fölakasztotta a fogasra, és a telefonasztalhoz lépett, hogy hívja a segélyvonalat. Hideg volt minden ujjá, folyt az orra, még mindig csuklott, de sikerült bediktálnia a címet és úgy-ahogy eladogonia, mi történt. A központos azt ígérte, hogy rögtön küldi az orvost és a rendőrséget.

A rendőrséget, minek ide rendőr?

A rendőrség mindig kiszáll, ha valakit holtan találnak az otthonában, és a halál oka ismeretlen.

Anya szíve alighanem fölmondta szolgálatot. Meg aztán... nemigen volt már eszénél. Nem is értem, mit keresett az ajtóban, ahol később rápotyogott az újság és a posta.

Várjon nyugodtan, az orvos és a rendőrök majd mindent tisztáznak.

Jöttek és tisztáztak. Valószínűleg szívroham vagy agyembólia. Nincsenek külsérelmi nyomok. Semmi sem utal öngyilkosságra. Vagy voltak önpusztító hajlamai?

Nem. Dehogy. Sok gyógyszert szedett, de nagyon elővigyázatosan. Mindenre gyanakodott. Az utóbbi időben gyakran el is felejtette bevenni őket. Vagy, ha olyan kedvében volt, egyszerűen nem vette be, félt, hogy megmérgezik. Évek óta én gondoskodom a gyógyszereiről. Ami nem könnyű feladat. Amikor megjöt-

tem, a földön feküdt, nem is értem, hogyan került ide, lehet, hogy segítséget akart hívni? De hát nem volt rajta más, csak pongyola. Nem, nem nyúltam semmihez, csak az újságot és a leveleket szedtem össze, ami a hátára hullott. Miért, talán rajta kellett volna hagynom?

Dehogy. Itt szó sincs gyilkosságról.

Inari elszégyellte magát. Mit is locsogok?

Az orvos a gyógyszereket kérte, látni akarta őket. Inari elértette a dobozt. Az orvos turkált benne, ellenőrizte a gyógyszerek címkéjét, tanulmányozta a recepteket.

Ezek ártalmatlanok. Vérnyomáscsökkentők. Szívgyógyszerek. Aszpirin. Vastabletták és vitaminok, egyik sem receptköteles. Nem ártanak, hacsak néhány lapátnyit be nem vesz belőlük az ember.

Tudja, anyának nemigen volt étvágya. Igazából semmi sem ízlett neki. Arra sem mindig emlékezett, hogy evett-e vagy sem. Én hordtam neki az ételt, de nem minden nap tudtam megvárni, hogy valóban megeszi-e. Arra gondoltam, hogy a vitaminok...

Mit magyarázkodom?

Jól gondolta. Szépen gondját viselte az édesanyjának.

Inari állta megremegett. Hátat fordított és szipogott. Gondját viseltem, mert muszáj volt. De nem szerettem, már nem. Tényleg ez a gonosz, üldözési mániában szenvedő, siránkozó és vádaskodó banya volt az édesanyám?

Az orvos a halotyszállítókat hívta. Anyát a hátára fordították. Amíg vártak, Inari megigazította anyja ruháját, lejjebb húzta a sovány combokra fölcúszott pongyolát, fésűt hozott, és rendbe tette a haját, a szemét is próbálta lefogni, jöllehet, hátborzongató érzés volt hozzáérni a hideg és merev testhez. A szemhéja sem maradt zárva, újra meg újra kinyílt.

Majdnem egy napja halott, közölte az orvos.

Sejtettem, merthogy a posta... A posta délben jön, az újság pedig kora reggel. Tegnap csak reggel tudtam fölugrani, bár egyébként naponta háromszor is feljárom hozzá... Itt lakom a közelben. De telefonon beszéltünk.

Milyen volt?

Átlagos. De ki-kihagyott az emlékezete. Már évek óta. Átlagos. Szokása szerint folyton szidott.

Hetek óta nem jártam nála. Nem hoztam ennivalót, amit pedig hoztam, az rég megpenészedett. Nem néz az, anya, hanem sajt, mondtam, egyébként is ma reggel hoztam neked azt a doboz makarónit. Alig né-

Részlet a szerző *Egy egész élet* című kötetéből, amely a 85. Ünnepi Könyvhétre jelenik meg kiadónk gondozásában.

hány órája. Ettől is belőle, látod, hogy már meg van kezdve.

Én ugyan nem eszem penészt. Biztos egy patkány volt, ezek úgy zajonganak és randalíroznak éjszakánként, hogy nem bírok tőlük aludni. Itt nyüszítenek a hálószoabaajtó előtt, alig várják, hogy nekem eshesenek. Ne félj, ha Aarre élne, nem farsangolnának itt. És a gusztustalan házibuliknak is mindjárt végük szakadna a fal túloldalán. Képzeld, nők vihognak, és trágár nótákat gajdolnak minden éjszaka.

De hát a szomszédodban csak egy magányos öregúr lakik.

Na, az ugyan egy csöppet sem magányos éjszaka. Kurvákat hord föl a lakásába, és orgiákat rendez velük. Csak úgy nyikorog az ágy. Én pedig hiába verem a falat. Egyszer be is csöngetett egy nő, és tudni akarta, minek verem éjszaka a falat, és miért nem hagyom aludni Nurmi bácsit. Védőnőruha volt rajta, azzal álcázta magát, mert nem akarta, hogy rájöjjenek, hogy ő is kurva.

Kurvák. Amikor anya még eszénél volt, soha nem ejtett volna ki ilyen szót a száján. Akkor sem, amikor apának tényleg voltak kurvái. Tudod, mind afféle félvilági lotyó, sírdogált anya neki, a szövetségesének. A háború az oka, magyarázta. Nem úgy jött vissza, ahogy elment. Tudod, a szilánkok meg minden.

De hát Nurmi bácsi segítség nélkül ki se tud jönni a lakásából. Tolószékben ül.

Hahaha. Tetteti csak, hogy rokkant. Egyik nap is az ajtó zárásával matatott. Megpróbált betörni. Én meg hirtelen föltéptem az ajtót és rákiáltottam, hogy tűnjön el, vagy hívom a rendőrséget. Magamhoz vettem a konyhakést.

Emlékszem az esetre. Nurmi bácsi a hadirokkant újság karácsonyi számát próbálta bedobni a levélnyíláson. Karácsonyi ajándékul. Még szerencse, hogy nem kapott frászt, amikor késsel a kezében neki-rontottál.

Jó, jó, védj csak te is az ellenségeimet, azokat, akik halálra gyötörnek. Nem törödsz te velem. Itt kuksolhatok magamban éjjel-nappal. Meg se hallanák, ha segítségért kiáltanék.

Miért, szoktál segítségért kiáltani?

Nem szoktam, minek, úgyse hallja senki. Már megmondtam. A világ hálátlansággal fizet. Ezt én mondom, mást nem is akarok mondani.

Ezt hallgatom minden áldott nap, hogy végül legszívesebben ráordítanék: Fogd be a pofád, nyanya! De

nem ordítok rá. Próbálok elfogadni, hogy anya fél egyedül maradni éjszaka. Égve hagyom az olvasólámpát, betakarom, megpusztilom az arcát, jó éjszakát kívánok neki, azután elmegyek, amikor pedig hazaérek, otthon a férjem és a gyerekek várják a vacsorát, a gyerekeket ki is kell kérdezni és összeszedni az iskolai holmijukat másnapra. A nagyobbik fiam a szoba közepén állva üvölt: hol a zoknim?! Keresd meg, kisfiam, szólok, vagy arra vársz, hogy valamelyik sarokból jelentkezzen? Még csak el sem neveti magát, hanem morog, lassan ebbe a korba lép. A kisebbik azt akarja, hogy olvassak neki esti mesét, a férjem meg azt lesi, hogy mit kaphatna az esti mese után. Pedig képtelen vagyok rá. Nem tudok szabadulni a gondolatimtól. A nyomasztó gondtól: mi lesz, ha anyámat valamelyik reggel holtan találok a lakásában?

Most ezen is túl vagyok.

És rossz a lelkiismeretem, mintha legalábbis kívántam volna a halálát.

Dehogy kívántam, nem én, egy pillanatig sem, akkor sem, amikor Erkka azt mondta, hogy ha a mutor rövidesen föl nem dobja a talpát, akkor elvélünk. Arra gondoltam, eredj csak, te önző, kőszívű ember! És azt mondtam: kegyetlen dolog más halálát kívánni. Mire Erkka azt válaszolta, hogy ő nem kívánja, de valahova be kellene dugni az anyóst. Ugyan hova?, kérdeztem. Hát, valamelyik intézetbe. Rendben van, majd ha egy koncentrációs táborban megürül egy priccs. Mindketten fölemeltük a hangunkat, rövidesen kiabáltunk, mindennek elmondtuk egymást, és akkor Erkka így szól: Na, most végre te is láthatod, milyen elviselhetetlen ez a helyzet. Muszáj volt szeretkezünk, mert meg akartuk erősíteni magunkban a hitet, hogy igenis kibírjuk és együtt maradunk.

Amikor anyát elvitték, Inari leült az előszobaszékre, és sokáig gubbasztott. Már nem sírt, csak valami fura csomót érzett a rekeszizma táján. Ha rá gondolt, mennyi minden vár rá, máris retentő fáradtság fogta el. Először is ott a temetés: legyen csendes, a legközelebbi rokonok részvételével, vagy szervezzen nagyobb szabásút? És kiket kell meghívnia? A rokonságot, legalábbis anyai ágon, már kigyomlálta a halál, ha szédeleg is néhány régi ismerőse ezen az árnyékvilágon, aligha van eszénél. Csak pénzbe kerülne, amiből úgy sincs sok. Csendes temetés, igen, az lesz a legjobb. De hát mindez semmiség anya lakásának felszámolásához képest. Erkka ebben biztosan nem segít, váratlanul megszaporodik majd a munkája, esti érte-

kezleteken vagy a haverjai által rendezett tekeversenyeken kell részt vennie. A gyerekeire sem számíthat. Egyedül kell megoldania. A város nyilván a lehető leghamarabb fel akarja újíttani a lakást és kiadni egy új bérlőnek. Megpróbálta megtervezni, hol kezd, de képtelen volt összeszedni a gondolatait. Az volt az érzése, hogy piszkos, poros, málló holmik közt kell majd turkálnia, pedig az anyja tiszta asszony volt, rendben tartott mindent, még a régi roskatag faházakat is. Amikor pedig ide költözött, szinte szenvedélyesen takarított. Mihez nyúlhatok hozzá, hogy ne maradjanak utánam ujjnyomok? Anya csak nevetett, és apát is megnevettette. Boldogok voltak.

Itt boldogok voltak a szüleim. Hét boldog év állt mögöttük. Aztán anyám előtt öt év magány.

Ismét megkörnyékezte a sírás.

Kiment a konyhába, letépett egy darabot a papírtörlőből, és megtörülgette a szemét. Körülnézett. Még nem tehet semmit. Az égvilágon semmit. Semmihez sem láthat hozzá, mielőtt anyát föl nem boncolják, ahogy mindenkit, aki otthon hal meg, hogy kizárjanak minden gyanús körülményt. Így mondta az orvos. A lakást meg nem lehet kiüríteni, mielőtt föl nem vették a hagyatéki leltárt, nem lehet kiüríteni, mielőtt anyát el nem temetjük... Micsoda összevisszaság, hogy az ördög vinné el.

A boncolással azt akarják kizárni, hogy nem adagolták-e túl a gyógyszereit, vagy nem tettek-e valamit annak érdekében, hogy meghaljon. Pedig az orvos azt mondta, hogy ebben az esetben szó sincs bűncselekményről. De mi van, ha anya bekapott mégis valamit? Amilyen zavaros eszű volt...

Nevetnie kellett. A mellében lévő gombóc fölengetett, teste elernyedtt. Inari kiegyenesítette a lábát, fölemelte a kezét, nyújtózott. Megkönnyebbült. Azután pedig szégyellte magát a megkönnyebbülés miatt. Nemsokára vége az egész hajcihőnek. És máris másképp élhet. Élheti a saját életét. A családi életét, amit oly nagyon elhanyagolt.

Fölállt és elindult haza. Az ajtó tompán csapódott be mögötte, üres volt a lépcsőház, a hóvihár is elült, olvadni kezdett a hó, kihalt volt az udvar. Keskeny kék sáv húzódott az égen, ám a szél máris sötét felhőket sodort arra, hogy befoltozza. A játszótéren a hinta enyhén ringatózott a szélben.

Föl kell hívnia Ilarit és Markettát.

Ha Aarre élne... Ezt ismételte, valahányszor valami nem úgy sikerült, ahogy szeretne volna, de mikor

beszélt apáról utoljára, mikor emlegette? Két éve biztosan nem. Öt év telt el apa halála óta, és kezdetben másról sem beszélt, mint róla. Minden nap elíratta, panaszkodott, hogy meghalt, és itt hagyta egyedül. Minden nap arra várok, hogy belép az ajtón, aztán nagykabátban betrappol a konyhába, megemeli a fazék fedelét, és megkérdezi: Hát ebben meg miféle méreg rotyog? De nem jön. Rotyog a fazékban a leves, de nem jön. Aztán csak ülök, és nekem is elmegy a kedvem az evéstől. De anya, ennek már egy éve, két éve, három éve, négy éve... mondogatom neki, mire mindig megsértődik. Bizony te is szomorú lennél, ha Erkka meghalna. Anya nem tudta megemészteni apa halálát, neki minden napja úgy telt, mintha nemrég ment volna el. Lehet, hogy ez volt az első jele az emlékezőképessége gyöngülésének?

Amint hazafelé tartott, újból kitört a hóvihár. November, fekete hónap, még néhány óra és besötétedik. Milyen vastagok a felhők, és milyen alacsonyan úsznak az ég egyik peremétől a másikig! Ez a novemberi hó apró szemű, jéghideg és olyan szúrós, mintha gombostűk vágódának az arcomba. Ugyan mit mondok otthon, hogyan magyarázom el a gyerekeknek? Mit szól majd Erkka? Remélhetőleg nem túl harsányan ad hangot a megkönnyebbülésének. Mostantól kezdve újra élhetünk. Ezt fogja mondani. Vagy legalábbis ezt gondolja. De hát ezt gondoltam én is, amikor túl voltam az első síráson. Mostantól fogva élhetem a saját életemet.

Mindenki otthon volt. Erkka elhozta Petrit az óvodából, biztosan telefonáltak már, hogy véget ért a délelőtti óvoda, és a gyerekért még senki sem jelentkezett. Sakunak ma rövid napja volt az iskolában, lehet, hogy ő vette föl a kagylót, amikor az óvodából telefonáltak, és ő hívta föl az apját? Mindegy. A fiúk nedves ruhája egy kupacban hevert a fogas alatt. Nem számít. Az a fontos, hogy itthon vannak.

Azonnal megosztotta velük a hírt. Anya meghalt. Erkka tanácstalan képet vágott. Saku azt kérdezte, hogy ki ölte meg, Petri meg azt, hogy hova lett. Anya öreg volt és fáradt, nem volt ereje tovább élni, fölköltözött az égbe. Az ég szó csak úgy kicsúszott a száján, Erkka csodálkozva nézett, és ő elszégyellte magát. Anya szomorú és fáradt most, hogy nagymama nincs többé, hagyjátok békén, szólta Erkka, és az ölébe vette Petrit. Inari kiment a konyhába, megtörölte a szemét és az orrát, majd kinyitotta a hűtőt. Virsli és krumplipürépor van itthon, megfőzöm? – kiabált be a nappaliba. Igeen, lelkendeztek a fiúk. Jó lesz az is, legyintett Erkka.

Szótlanul ettek. Inari egy szál virslit és egy kanál krumplipürét vett ki magának, azt majszolta. Nem érzett semmi ízt. Leszedte az asztalt, de nem volt ereje elmosogatni, arra várt, hogy Erkka fölajánlja: majd ő elmosogat, de a férfi nem szólt semmit. Legyen, a mosogatás most a legkisebb baj.

Lefekszem, mondta. Teljesen kivagyok.

Menj csak, én majd elintézem a srácokat, ígérte Erkka.

Inari nyitott szemmel feküdt a sötét hálószobában. Ismét nőni kezdett mellében a gombóc, és vádolta önmagát. Gyakrabban kellett volna meglátogatnom. Ide kellett volna vennem. Kedvesebbnek kellett volna lennem vele, nem lett volna szabad fölsattannom a rigolyáitól, a pizskálódásától, az egyre komiszabb képzelgéseitől. Tárgyakat dugott el, aztán azt állította, hogy meglopták. Ha napközben ledőlök, ha csak egy fél órára elszundítok, máris kutakodnak a holmim között. A házmester meg bárkinek odaadja a kulcsaimat, bejön az előszobába, és osztogatja a kulcsaimat, hallom, ahogy csörög. De anyukám, a kulcsaidból csak nekem van meg neked. A házmesternek pedig minden lakáshoz van kulcsa, ha valami baj történne. Olyankor használja. Ha Aarre élne, bizony nem adná oda. Hogy hova jutott ez a cudar világ!

De mikor is beszélt anya utoljára apáról, mikor emlegette?

Úgy tűnt, apa volt az első, akit elfelejtett. Amikor a faházban töltött régi időket ecsetelte, úgy beszélt, mintha egyedül lakott volna ott a gyerekeivel. *Én csináltam, én főztem, nekem volt, én kaptam városi lakást, ahol volt folyóvíz és kád is, amit aztán kicseréltek zuhanyozóra, azt mondták, az jobb az öregeknek, mert nem kell erőlködniük, hogy a kád peremén át lépjenek...* Apa fényképei furcsamód eltűntek az albumból és a komódról, el az esküvői kép is, amit később az éléskamrában találtam meg a lisztes zacskók mögé rejtve. Mit keres itt az esküvői képek? Ott a helye, nem is mink vagyunk rajta, ugyan ki lehet ez a két ember, talán apa rokonai? Én ugyan föl nem vettem volna az esküvőre ilyen maskarát. Akkoriban háború volt. Igen, az *én* esküvőm idején. Ne beszélj badarságokat. Ki háborúskodott volna? Különben is Aarre nem volt ilyen horpadt arcú, szúrós szemű. Aarre szép ember volt. Hozzá akárki hozzáment volna. És hol van a kép kerete? Biztos ellopták, éjszaka besurrant valaki, azt' ellopta. De bizony így volt.

Durcásan csoszogott be a nappaliba. Akkor még kövér volt.

Tisztviselői pályámat Erkka ügyvédi irodájának adminisztrátoraként anya betegsége akasztotta meg. Már akkor félállásba mentem, amikor Petri született, hogy többet legyen otthon a fiúkkal, ezért Erkka kénytelen volt fölvenni még egy félállású titkárnőt. Mindez értelmetlen volt és drága, örökké hallgathattam érte, ő azt szerette volna, ha a gyerekekkel otthon maradok. Ez fájt egy kicsit. Megdolgoztam a karrieremért. Esti gimnáziumba jártam, le is érettségiztem, amikor Erkka kibökte, hogy az ügyvédi iroda titkárnői állását középiskolai végzettséggel is be lehet tölteni. Aztán jegyzői tanfolyamra mentem, mert Erkka szerint ebben a munkakörben sima érettségivel nem sokra vihetem. Jó, hogy rákényszerített a tanulásra, ezért nem is haragudtam. Aztán amikor anya állapota romlani kezdett, úgy döntöttünk, hogy ide költözünk, Erkka jogi irodát nyitott, felgyűrte az inge ujját, és munkához látott, azt mondta, kibírja, mert a megoldást ideiglenesnek gondolta. Mihelyt lehet, visszaköltözünk Helsinkibe, mondta. Nem ellenkeztem, de nem is voltam elragadtatva. Anyának szüksége van rám, ezt tartottam a legfontosabbnak. Hiszen most is én vagyok a legjobb barátja, a bizalmasa és a szövetségese, ahogy kislánykoromban.

Ó, az én szép, törekeny és karcsú anyám.

Milyen elevenen élnek bennem a gyermekkori emlékek a távoli faluban megbúvó rozoga faházról, a csaknem teljesen elvadult udvarról, az óriási nyírfáról, az erdő sötét csikjéről a parcellák mögött. A romos kútról, amelyhez nekünk, gyermekeknek nem volt szabad közel mennünk, az oldalára dőlt melléképületről, a penészszagú saunáról... Minden roskatag volt és korhadt. Télen a faház minden zuga húzott, a padló szélét vastagon ülte meg a dér. Gyerekfejjel azt hittem, hogy nálunk minden fáradt, mivelhogy régi. A konyhai sparhelt megbillent kalapja olyan volt, mint egy lehuny szemhéj. De fáradtak voltak a zörgő indájú bogyós gyümölcsbokrok is, nem volt erejük levelet, virágot, termést hozni. Amikor a nyírek lehullatták a leveleiket, arra gondoltam, mennyivel jobb volna, ha elfeküdne, úgy pihenének egész télen a hó alatt. Aztán az ablakok: mindig ugyanazok a függönyök lógtak hervadtan a karnisokon. Apa jól beleillett ebbe a környezetbe, ő is rozzant volt és fáradt, folyton fájt a feje, és pattanásig feszültek az idegei. Gyűröttek voltak a göncei is.

Buggyos nadrágjának fenékrésze kinyúlt, és amikor lerúgta lábáról a csizmát, a szára ernyedten az oldalára bukott. A gyapjúzoknijai magába roskadva fekdűt az ágya mellett, az embernek szánakoznia kellett rajta. A fejszét sem volt képes rendesen belevágni a csűrben álló favágítóba, az is a földön hevert a tönk mellett, jóllehet, anya sokszor szólt miatta. Nem látod, szinte kínálkozik a kölyköknek az alkalom, ki tudja, mit ki nem eszelnek. Mi ugyan nem eszeltünk ki semmit, mert mi is a családban leggyakrabban elhangzó mondatot ismételtük: Nem bírom. Lahja néne azt állította, hogy rosszul táplálkozunk, és ebben igaza volt. Az iskolaorvos anémiát állapított meg, amire vastablettákat adott, megbarnult fogakkal rágesáltuk, azt játszottuk, hogy cukorkát eszünk. Apa hotát evett. Annak mindig lennie kellett otthon. Ettől egy rövid időre fölélénkült, épp mostanában olvastam valahol, hogy a hota amfetamint tartalmaz. A fronton osztogatták a katonáknak, és sokan függővé váltak tőle. Hota és kávé, kávé és hota, ez volt apa ételválasztéka.

Anya látszólag kilógott a családból. Ő erős volt. Néha ő is ideges lett, olyankor megbíálta a hajunkat vagy lekent egy-két pofont, és ritkán énekelt vagy nevetett, de bírta. Mindig talált valami ebédre valót a különben üres éléskamrában. A lisztes zacskó aljáról került némi liszt a palacsintához, egy csészéből rizs a rizskásához, a hideg, megkékült krumpliból paprikás krumplit készített – igaz, kolbászt csak nagyritkán tudott beletenni. A levesben úszkáló virslikarikákat gondosan megszámolta, négyenél több senkinek sem járt. Eljárt a falusi boltba, és mindig sikerült kunyerálnia valamit, jóllehet már több havi számlával tartozott. Nekem mindenem megvan, még adósságom is van, mondogatta apa néha részegen, és akkorát nevetett, hogy azt bárki farkasüvöltésnek vélhette volna.

Apa egyszer egy kis gombolyag rózsaszín angórafonalat hozott haza. Még sohasem láttam ilyen csodálatosan puha és szép fonalat. Hogy kitől kapta, nem tudom – talán valamelyik nőjétől? Anya ide-oda forgatta a gombolyagot, és azon tűnődött, mire és hogyan használhatná: kötve vagy horgolva futja nagyobbra? Végül egy sapkát kötött belőle Marketta rongybabájára. Mi, lányok folyton simogattuk és fogdostuk, csodálatosan puhának tűnt az ujjaink között. Titokban Ilari is megtapogatta, mert nagyon szerette a szépet, és színes ceruzájával legszívesebben az egész világot papírra vetette volna. Furtonfurt a papírt

szántja az orrával, mondta róla apa. Rólam pedig: folyton a könyvekbe dugja az orrát. De azt, hogy én olvasok, még mindig elfogadhatóbbnak találta, mivelhogy lány voltam, az olvasás pedig a lányok privilégiума. Egy fiú nem rajzolgat fölöslegesen. Egy fiú sportol meg verekszik, ha pedig felnő, elmegy a háborúba, hogy megölje az ellenséget, amikor meg hazatér a frontról, csavarog és iszik, vodkát vedel, kötekedik, és jól elveri a feleségét. Úgy, ahogy ő.

Anya szerette. Ezért bírta ki. Szerette akkor is, ha kék karikák voltak a szeme körül, és véraláfutások a karján. Siettem, azt nekifuttam az ajtónak, mondta és nevetett. Apa öklének szaladtál te neki, kotyogott közbe Ilari, de anya úgy tett, mintha meg sem hallaná. Anya bolondult apáért, ezt maga is bevallotta, azóta bolondult érte, mióta apa a két háború között úgy megtáncoltatta és megnevetette a történeteivel, hogy bepisilt. Apának nem sokat kellett ölelgetnie és puszilgatnia anyát, hozzá se kellett nagyon érnie, és máris széjjelcsúsztak a lábai. Szenvedélyes szerelem dült köztük, ennek hosszú éjszakákon át magam is fültanúja voltam, bár attól, amit hallottam, rettegtem, féltem vad lihegésüktől, a fuldoklók zihálásától, a kínpadra vontak jajgatásától, a fájdalmas nyüszítéstől. Ilyenkor a fejemre húztam a takarót, és csendesen sírdogáltam. Nem értettem, miért kínozza apa anyát? És hogy lehet, hogy egy ilyen éjszaka után másnap reggel jókedvűen incselkednek és csókolóznak? Amikor aztán megtudtam, miről van szó, sokáig annyira szégyelltem magam, hogy rájuk sem bírtam nézni. Ilyen öreg emberek, és ilyen undorító dolgokat művelnek!

Ahogy nőttünk-növekedtünk, nemsokára kirepültünk a világba. Elsőként Ilari szegődött el Ranta mester boltjába segédnek és tanoncnak, ahova Ester néne ajánlotta be, mert Ilarinak vitathatatlanul voltak művészi adottságai, és úgy gondolta, Ranta mester majd mindenre kitanítja. Apa ezt is ellenezte. Ő az én fiam, én pedig férfit faragok belőle, nem lesz anyám-asszony katonája holmi női szalonokban. De Ester letorkolta. Márpedig elviszem, akkor is, ha oda kell kötözzelek a székhez. Már csak az hiányozna, hogy ne add meg a fiadnak a jobb élethez való lehetőséget. Ez volt az az eset, amikor anyánk nem kelt apa védelmére. Inkább nem szólt semmit.

Én is elköltöztem hazulról, és attól fogva egyfolytában emésztett a félelem, hogy vajon hogyan boldogulnak. Hogy anya kibírja-e magányosan abban a rozzant faházban, távol mindentől, mert afelől nem

voltak kétségeim, hogy apám ugyanúgy csavarogni fog. És italozni is. Végül kaptak egy kétszobás szociális bérlakást, amilyeneket a város akkoriban kettesével építtetett. Beköszöntött a hét boldog év. A hét kövér esztendő. Apa abbahagyta az ivást. A hotától eltiltották, vagy megváltozott az összetétele. Attól kezdve nem volt se fáradt, se ideges. Kedves és szorgalmas ember lett belőle. Évekig építkezéseken dolgozott. Anya varrni kezdett, nemcsak maguknak, hanem másoknak is, így ő is keresett valamennyit. Boldogultak. Mi is. Sőt, boldogult még az Ester és Lahja néne szerint agyonkényeztetett Marketta is, aki első fizetéséből kihúzatta minden odvas fogát, és hófehér műfogsort csináltatott a helyére. Erre sem Ilarinak, sem nekem nem volt szükségünk, a mi szánkat jóval kevesebb kockacukorral és karamellával tömték be a szüleink.

Jaj, anya!

Anyám, ez a vén és undok, üldözési mániában szenvedő, engem mindig mindenért pocskondiázó banya még a múlt héten is a konyha falához vágta a töltött káposztát, mert tudnom kellett volna, hogy az ő gyomra nem bírja a káposztát. Most, hogy meghaltál, végre úgy emlékezhetek rád, ahogy mindig is akartam, és olyanok láthatlak, amilyen valójában voltál.

Most már alhatok. Álmodhatok anyámról, és álomban nem hanyagolom el, nem taszítom el magamtól. Mindennek vége, anyám visszaköltözött belém.

Miután elrendeződtek a dolgok, visszaköltözünk Helsinkibe, szól reggel Erkka.

És ott mihez kezdünk?

Már többször megkerestek. Varjonen fölajánlotta, hogy társuljak be az irodájába.

És erről nekem nem szóltál egy árva szót sem.

Nem, amíg anyád élt. Nem jöttél volna velem.

És most azonnal költözködnünk kell?

Nem azonnal, csak tizenötödike után. Mi keresnivalónk van itt?

És a fiúk?

Hogyhogy a fiúk? Ők is velünk jönnek.

Ne bolondozz! Úgy értem, hogy itt már megszokták a sulit...

Az ekkora gyerekek hamar megszoknak bármit.

És én?

Ne próbálkozz, titokban régóta ezt reméled. És a városban könnyen találsz neked való munkát.

És hol fogunk lakni?

Valahol a külvárosban, vidékies környezetben. Ez a fiúknak is jobb.

A kérdés lezárult. Inarinak nem volt mit hozzátennie.

Anya nem marad itt. Anya vele megy. Egész hátralevő életében.

A temetést követő napon fölszámolták anya lakását. Inari már előre kidobott mindent, amiről sejtette, hogy nem kell senkinek. Megosztottak a fényképeken, néhány ritka műtermi felvételen kívül csupa cakkos szélű kép maradt: rajtuk a sűrű fűben áll három sovány, hunyorgó gyerek, vagy magasság szerinti sorrendben feszítenek a faház lépcsőjén, illetve csoportban ülnek egy magas kövön. Anya az udvari nyírfa törzsének dől virágos kretonruhában. Aztán egy homályos benti kép a karácsonyfa mellett. Egy elmozdult felvétel apáról, amint fát aprít. Jézus Mária, milyen soványak is voltunk valamennyien! Akkortájt mindenki sovány volt. A képeken kívül kiválasztottak pár szép edényt, meg néhányat anya hímzett párnahuzatai és terítői közül. Ilyeneket varrt, amikor már volt rá pénze. Nagymama régi ruháit mindvégig megőrizte, ezektől nem volt hajlandó megválni, jöllehet a roskatag faházban a patkányok és az egerek is megrágták őket. Én ugyan ki nem dobom ezeket, jó, békebeli szövetből vannak. Marketta a padláson teregette ki a dohos kötényruhákat, és elsírta magát. Finom régi darabok, szörnyű, hogy így tönkrementek. Ettől Inari ingerült lett. Eljöhettél volna néha segíteni neki. Évente kétszer jöttél, ilyenkor anya azt akarta, hogy a legjobb csészek kerüljenek az asztalra, te pedig előkelően, elegáns kéztartással kávéztál, majszoltad a kekszet, és butaságokkal traktáltad, akár egy gyereket. Ki volt ez? – kérdezte anya, miután elmentél. Nem mondtam meg, nem akartam vitát abból, hogy melyikünk szereti jobban. És hogy ő melyikünket szereti jobban. Ez jutott eszembe most, a limlomok közti turkáláskor.

Ilari nem nyúlt semmihez. Lekapta a falról egy helyi festőművész fiatalkori munkáját, amelyen egy széles, szürke szántó nyújtózkodott az őszi tájban. Apa annak idején megjavított neki valamit, a művész pedig a képpel fizetett. A hímzésekből és a kivarrásokból én is megtartom a részem, de a többi limlomból csak ezt az egyet akarom, mondta Ilari. Ez a fickó mára már nagy név, a képei árai csillagászatiak. Oké, tudom, igencsak bosszús lettél, amikor megtudtad, hogy készpénz egy fillér sem maradt.

Ezt Inari mondta. Vidd el ezt is, szól, és odanyújtotta anyja keskeny jegygyűrűjét. Mi csináljak ezzel? Eljegyzel vele valakit. Amúgy is vasból van, az aranyat annak idején leadta az államnak. „Aranyat adtam a vasért”, emlékszel? Valami papírt is kapott róla. És azt mesélik, azt a pénzt is szélhámosok tették zsebre. Ezt mondta Ilari. Marketta pedig csak annyit válaszolt rá, hogy az egészen egyszerűen nem lehet.

A szeméttelre szánt ruhakupacban egy kis, rózsaszínű babasapka akadt Inari kezébe. A sok sötét holmi között mintha valamilyen fény sugárzott volna

felé a régmúlt időkből. Élénk színű volt, tiszta és puha. Inari a válltáskájába gyömöszölte a sapkát. Ezt nem kell Erkkának megmutatnia.

Otthon, amikor kikapolta a táskáját, a sapka a földre esett. Erkka fölemelte.

Ez az örökrészed? Minek kellett ezt hazahoznod?

Nem tudom. Valahogy ez is az életem része.

Ugyan melyik része?

Nem tudom. Talán az egészé.

Jávorszky Béla fordítása

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

Christmas Shopping

*Önfeledten tartottam kiselőadást a
fodrásznál. Nem vettem észre, nyiratkozás
közben én is nyírom magamat, s frankón,
a mester meg az üzlet egész közönsége előtt.
„Miképpen lepjük meg, akcióknak során – magunkat...”
Ami biztos: nem volt bennem képmutatás
semmi. (Más pozitívumot nehéz lenne fel-
keresnem magamból abban az órában...) A
többiekben nem vagyok biztos, hogy nem
akadt bennük legalább egy kevés. – Ugye, a család
sokszor az egomán, tervszerű és ravasz egyéni, az
önzés világ-csapdaként kifeszített, szociális
mikrohálója; hivatkozási alap rá: ezt sem, azt
sem... Semmit sem! A végén aztán kiderül:
csak ő van, tulajdonképp egyedül ő. Beszéli
pedig mindegyre azt a fránya famíliát, amely
szép dolog, kétségtelen, mégis, aki megszakítás
nélkül ugatja témáját, az valahogyan mindenképp
kutya. Ember alatti létező, hisz nem különült el
személyisége a csoportétól. Ősbarlangi horda része.
Alkalmasint oldalbordája bökdösi kifelé ingét,
amely fehér – volt (partikra), de már korántsem az,
s szakadozott, lyuggatott, mint a szita, rosta.
Ő maga akad fenn rajta; kalimpál a rácson, a fereg.*